

Na K2 v enem zamahu, brez kisika in vrvi

Sprašuje: Marjan Rztresen

Foto: Zoran Vogrinčič

Zdaj uresničujete velika življenjska izziva, doktorat in plezanje na vrh osem-tisočaka K2, oba veleprojekta pa nameravate spraviti pod streho še letos.

Oba sta v mojem življenju najtesneje povezana, oba pripravljam z enakim veseljem, ker sta mi enako ljuba. Osrednje območje Triglavskega narodnega parka (TNP) s Triglavom je eden od najbolj obiskovanih gorskih predelov v Sloveniji, gorsko okolje ledenika Baltoro pa je zaradi turizma že močno ogroženo. Tja množično prihajajo pohodniki, ki bi radi videli pravo visokogorje, in člani alpinističnih odprav, z njimi pa številni domači nosači. Nekaj let zbiram podatke, koliko ljudi pride tja in kako tako množičen obisk vpliva na krhko gorsko okolje.

Kako velik je konkretno obisk?

Pakistanci natančno zbirajo podatke s svoje-ga območja ob meji z Indijo, kjer so stalni politični spori zaradi Kašmirja. Kdor koli gre v ta gorski predel, se mora na policiji registrirati in za dovoljenje za obisk plačati pristojbino, ob poteh se je treba prijavljati na policijskih postajah, nazadnje pa obiskovalce preverjajo še na ledeniku. Leta 2004 je bilo na Baltoru 22.000 ljudi v eni sami sezoni, ki traja komaj od maja do septembra, vsako le-

to pa je obiskovalcev več, tudi zato, ker so Pakistanci znižali pristojbine za plezanje na vrh K2, ki znaša za vsako odpravo 6000 ameriških dolarjev in za vsakega od štirih nižjih osem-tisočakov, Nanga Parbat, Broad Peak, Gašerbrum I in Gašerbrum II, po 4500 dolarjev, medtem ko pohodniki plačajo po 50 dolarjev. Tudi zaradi razmeroma nizkih tarif je obisk velikanski, čeprav sta hoja in plezanje po pakistanskih gorah sicer draga, saj je treba imeti s seboj nosače, ki nosijo vse za življenje potrebno in vsak večer postavljajo šotore, ker v Pakistanu ni niti tako skromnih ponudnikov hrane in prenočevanja kot v Nepalu.

Seveda ste že bili v pakistanskih gorah.

Na Baltoru sem bila že trikrat, letos bom četr-tič in prvič, ko bom poskušala plezati na vrh K2 in ko bom tudi vodja odprave. Pravzaprav načrtujemo vzpon na dva osem-tisočaka, najprej za aklimatizacijo, privajanje na višino, na 8047 metrov visoki Broad Peak in potem še na 8611 metrov visoki K2. Za Broad Peak nas je 14 plezalcev, 11 Slovencev in trije tujci, eden iz Italije in dva iz Nemčije, na K2 pa nas gre manj. Na pot gremo konec junija, v začetku septembra homo doma. Na vrh K2 nameravamo priplezati v alpskem slogu, se pravi v enem zamahu, brez postavljanja višinskih taborov, brez prej pritrje-nih fleksnih vrvi v nevarnih strminah in brez

Magistra geografije Irena Mrak po govoru zlahka skrrije, da je Gorenjka, po privrženosti goram pa tega niti ne more niti noče. Od doma v Trzinu se vsak dan vozi na delo na filozofsko fakulteto v Ljubljano. Izredno komunikativna 34-letnica, ki kljub zgovornosti natančno pretehta vsak stavek, preden ga izreče, je zaposlena kot asistentka na oddelku za geografijo. Zdaj pripravlja doktorsko disertacijo z naslovom Sonaravni razvoj turizma in rekreacije v visokogorju, pri čemer se ukvarja predvsem z dvema raziskovalnima območjema, z osrednjim območjem Triglavskega narodnega parka in ledenikom Baltoro pod drugo najvišjo goro sveta, K2 v Pakistanu, kamor se bo odpravila konec junija. Popolnoma je predana dvema življenjski-ma usmeritvama, geografiji na delovnem področju ter alpinizmu kot športu in pristočasni dejavnosti, oboje pa poskuša čim tesneje in čim bolj smiselno povezati. Ni poročena in nima otrok, za kar zdaj niti ne bi bilo časa, kot pravi.

Pot proti visokemu gorskemu vrhu je eno samo neskončno mučenje, vendar vsaj zame tudi osebni preizkus, koliko zmorem, predvsem koliko zmore glava, ki vlada nad telesom, koliko je človek psihično močen in se ne smili sam sebi.

višinskih nosačev, na obe gori pa tudi brez uporabe dodatnega kisika.

Poleg službe ste dejavni še vsaj v dveh društvenih organizacijah, v alpinističnem odseku in v Mountain Wilderness Slovenije.

Aktivna sem predvsem v domačem, tržičkem alpinističnem klubu, kjer sem namestnica načelnika in poleg njega skrbim tudi za pridobivanje nujno potrebnega denarja, tudi iz razpisov, in za organizacijo alpinističnih šol, iz katerih prihajajo usposobljeni mladi plezalci. Delujem tudi v slovenskem delu mednarodne organizacije Mountain Wilderness, kar bi prevedli kot društvo za ohranjanje neokrnjene narave v gorah ali gorske divjine. Mountain Wilderness Slovenije je pred nekaj leti ustanovil znan alpinist Viki Grošelj, Mountain Wilderness In-

ternational pa je nekaj let starejša; spodobi se pač, da imamo v pretežno gorati Sloveniji organizacijo, ki nenehno opozarja na ranljiv gorski svet, v katerega premalo ozaveščeni obiskovalci prinašajo dolinske navade. Poslanstvo društva je med drugim opozarjati na neustrezne gradbene posege v gorah, tudi na nadelavo nepotrebnih poti, za kar sicer skrbi tudi Planinska zveza Slovenije.

Kakšno je vaše delo in kakšne so vaše ambicije na delovnem, znanstvenem področju?

Moj prvi cilj je dokončati doktorsko delo. Zdaj sem asistentka pri profesorju za klimatogeografijo dr. Darku Ogrinu, sodelujem tudi s profesorjem za geografijo turizma dr. Dejanom Cigaletom, moja mentorica pri doktorski nalogi pa je dr. Metka Špes, ki predava geografijo Latinske Amerike. Po opravljeni doktorski disertaciji bi želela kot predavateljica prevzeti katerega od predmetov na geografiji in hkrati sodelovati pri raziskovalnih projektih s področja turizma, predvsem na zavarovanih območjih in še predvsem na področju geografije gora. Gorske geografije pri nas še nimamo, v Severni Ameriki pa je, na

primer, močno razvita in jo na univerzah predavajo kot predmet; na koncu koncev je prav nenavadno, da v pretežno gorati Sloveniji tega na tej ravni še ne preučujemo znanstveno in sistematično. To je moj dolgoročni cilj, nekakšen K2 z znanstvenega področja.

Kaj vas še zlasti zanima v TNP?

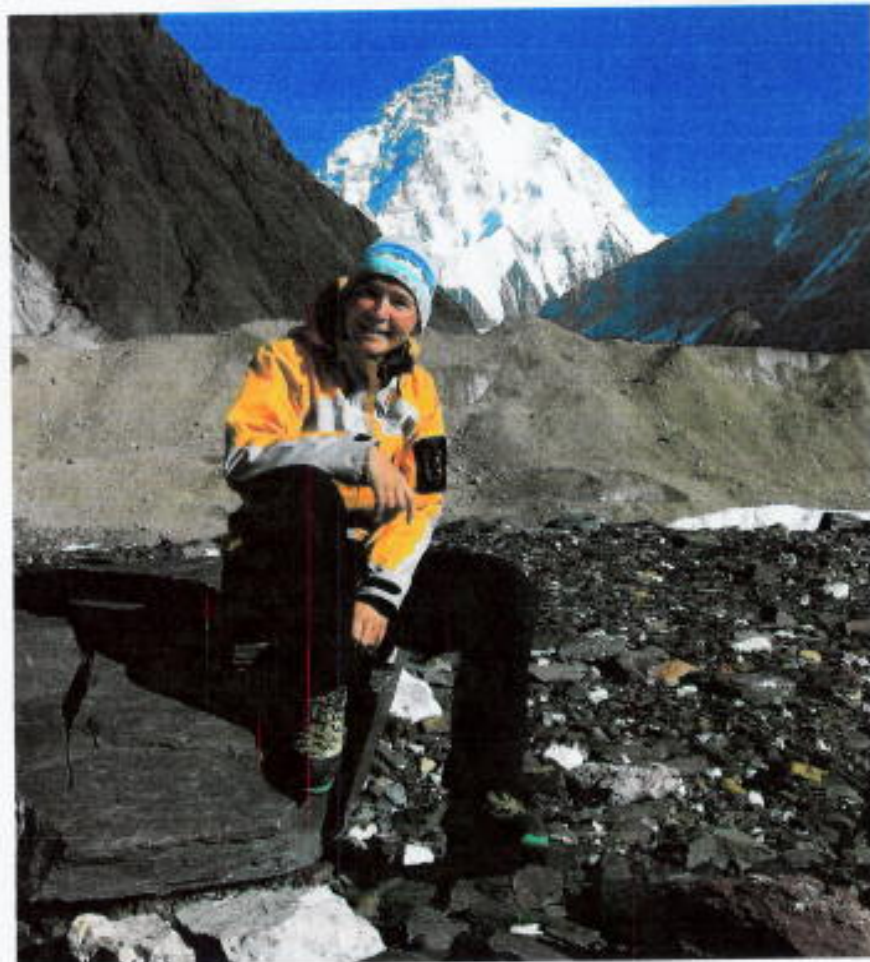
Predvsem to, koliko ljudi še prenese tamkajšnja visokogorska narava, kje je zgornja meja obiskov. Vemo, da je ogromno enodnevnih obiskovalcev, da so ob lepih koncih tednov na pobočjih Triglava nepregledne kolone; mene bolj zanima, koliko ljudi tam prespi v planinskih kočah, kakšen je njihov vpliv na gorsko okolje, kaj pustijo za seboj, kako se je narava sposobna regenerirati in kje je meja, ko ji turizem že prizadene škodljive posledice. Velikanski Triglavski dom na Kredarici ima pri tem posebno vlogo. Planinska zveza Slovenije je na tem področju zelo ozaveščena in večino svojih koč primerno opremlja z alternativnimi viri energije. Seveda je treba stalno ozaveščati predvsem gorske obiskovalce, kako naj se vedejo v občutljivem in ogroženem svetu. Nekateri modni rekreativni hribovi v bližini mest so resda precej nastlani s smetmi, toda to zdaj ni prav velik problem. Največja žarišča gorskega onesnaženja so kljub vsej skrbi planinske koč.

Predvsem zadnjih nekaj let je po vsem svetu slišati izredno črnooglede napovedi o posledicah podnebnih sprememb, ki se morda celo že kažejo. Mislite, da se je res treba bati katastrofalnih posledic ali pa je treba z vsakršnimi energijami preveč potratno človeštvo zlasti prestrašiti, da bi začelo ravnati drugače?

Predvsem zadnjih nekaj mesecev, ko ni bilo prave zime, so ljudje veliko govorili o podnebnih spremembah, kar je seveda prav. Marsikdo je začel razmišljati o tem, da bi najprej pogledal pri sebi, kje morda lahko vpliva na zmanjševanje sprememb, kje lahko zmanjša lastno porabo energije, kaj lahko sam naredi za čistejšo okolje. Težko pa se opredelim, ali je stanje res tako alarmantno ali ne. Če vsaj malo poznamo klimatsko zgodovino Zemlje, vemo, da so se v minulih geoloških obdobjih take katastrofe že dogajale, da so bile poledenitve in medledene dobe; seveda pa podatki zadnjih 30 let nedvoumno kažejo, da se dogajajo drastične spremembe, na katere je prav gotovo vplival tudi človek.

Kako naj bi ravnali, katere energije naj bi uporabljali, da bi ustavili napovedane črne zemeljske scenarije?

Po mojem mnenju je treba najprej varčevati, kar velja tako za posameznike kot za industrijo; začeti je treba pri majhnih, na videz

malo pomembnih stvari. Z okoljskega vidika so seveda najbolj priporočljivi obnovljivi viri energije, na primer veter, sonce in voda. Kar zadeva vetrno energijo, je bilo na posameznih perspektivnih območjih Slovenije opravljenih že več študij. Toda če upoštevamo spremenjen videz pokrajine, posejane z velikimi vetrnicami, so pri nas taka vetrna polja hudo vprašljiva; po mojem mnenju je Slovenija premajhna, da bi lahko pokvarili kateri koli njen predel. Vetrnice so pri nas še toliko bolj vprašljive, če upoštevamo njihove razmeroma skromne energetske učinke. Ali je vredno žrtvovati prostor za toliko energije, kolikor bi je lahko samo privarčevali pri kakšni potratni industriji? Pretehtati bi morali pozitivne učinke take naložbe in trajne posledice, ki bi jih naravi prizadeli tujki.

Ali ni gorski svet tako odmaknjen od velikih turističnih poti, da ga bo velik del kljub turistični ofenzivi ostal še dolgo nedotaknjen?

Mislím, da ni tako odmaknjenega in samotnega predela, ki ga ljudje ne bi odkrili. Svet ima sicer veliko gorskih območij, vendar je zaradi vse več informacij s svetovnega spleta vedno manj še nedotaknjenih. Več je območij, ki so že »žrtvovana« turizmu, na primer bazni tabor pod najvišjo goro sveta Mount Everestom, kamor je v sezoni z obeh strani, nepalske in tibetanske, namenjenih več tisoč trekerjev, alpinistov in nosačev, žrtvovan pa je tudi ledenik Baltoro pod K2. Enako je v Južni Ameriki, kjer je najvišja gora, Aconcagua, ena od najbolj obleganih, v Severni Ameriki pa je taka Denali, ker je pač najvišja na celní. Vsaka celina in država

ima območja, običajno okoli najvišjih gora, ki zaradi ekstreme pač pritegnejo največ ljudi, kar velja tudi za Triglav. Najbolj oblegana območja so kajpada pod največjim onesnaževalnim udarom. Po drugi strani pa ljudje vedno bolj iščemo tista, ki še niso raziskana. Tudi jaz grem najraje tja, kjer pred menoj ni bil še nihče ali kjer je bilo prav malo ljudi. Nekajkrat sem že bila na krajih, kjer sta bili pred menoj le ena ali dve odpravi, in tam so občutki izjemni.

Koliko je množični, komercialni turizem poguben za celo najsamotnejše predele sveta?

Baltoro je lep primer; čeprav je daleč od običajnih turističnih poti in krajev stalnih naselitev, saj je od zadnje vasi, do koder se je mogoče pripeljati, dva dni hoda, prihaja tja ogromno ljudi. Ob tem je treba vedeti, da so morali prvi obiskovalci prehoditi kakšnih sto kilometrov daljšo pot, ker takrat tam še ni bilo ceste, kar pomeni, da so potrebovali do ledenika teden hoje. Vsako leto so kraji lažje in hitreje dostopni; zadnja leta so zgradili še nekaj kilometrov ceste pod Baltorom, kar pomeni še več obiskov. Pod udarom turistične izrabe so poleg najvišjih gora tudi hribi, ki se s turističnih treklnških poti kažejo v najlepši mogoči podobi, kar velja na primer v Nepalju za trekking okoli veličastnih Anapurn. Najbolj obiskana gorska območja imajo kakšno posebno privlačnost, na primer pogled na najvišjo, zelo visoko ali sveto goro ali na več osemtisočakov. Poleg vsega tega pripomore gori do slovesa še reklama, s katero turistični agenti ne skoparijo.

Gorske geografije pri nas še nimamo, v Severni Ameriki pa je, na primer, močno razvita in jo na univerzah predavajo kot predmet; prav nenavadno je, da v gorah Sloveniji tega na tej ravni še ne preučujemo znanstveno in sistematično.

Kako naj bi se po vašem mnenju idealno razvijal turizem, če za to sploh obstaja recept?

Glavni cilj moje doktorske disertacije je napisati splošni recept, kako naj bi se s čim manjšimi negativnimi okoljskimi učinki razvijal turizem na gorskih območjih. Vsekakor obstajajo pravila, kako naj bi se ljudje tam vedli, da bi pustili za seboj čim manj sledi. Ogroženega gorskega območja pač ni mogoče preprosto zapreti, kar bi na koncu koncev vlada neke države lahko storila, saj ima vso pravico; nekatere so določena gorska območja že večkrat zaprle, kajpada ne iz okoljskih, ampak političnih razlogov, ker so bile v vojni s sosedi. Po drugi strani pa ima turizem, ki prihaja z velikimi koraki v manj razvite države, na primer v Nepal ali Pakistan, za tamkajšnje prebivalstvo pozitivne socialne in ekonomske učinke. Od njega živi tam veliko ljudi, in če bi območje zaprli za turizem, bi ljudje ostali brez sredstev za preživetje. Tako je pač treba najti vmesno pot. Predvsem je treba veliko narediti za ozaveščanje in izobraževanje ljudi. Turiste naj bi že doma poučili, da gredo v kraje, kjer po tradiciji ni takega udobja kot v dolinah, kar je za doživljanje drugačnega življenja dodatna popotniška izkušnja, in da naj bi se v občutljivem gorskem okolju vedli čim prijazneje do okolja: da tam, na primer, ni mogoče porabiti toliko vode kot doma, da potrebujemo za njeno segrevanje dragoceno energijo, da uporabljamo do okolja prijazno milo in predvsem da odnesemo trde odpadke nazaj v dolino. Ena od najhujših težav na primer na Baltoro so človeški odpadki, ki se jim seveda ni mogoče izogniti. Vendar le ni vse tako črno. Obiski trajajo razmeroma kratek čas, potem pa je več kot pol leta mir, ko si narava opomore, če seveda rane, ki ji jih je prizadejal človek, niso prehude.

Ali boste vzeli na Baltoro nekaj namenskega denarja, da boste najeli nosače, ki bodo za odpravo pošteno počistili taborni prostor in prav vse odnesli v dolino?

Marsikaj seveda naredi denar, a ne vsega; pogosto veliko pomeni pogovor, na primer s kuharjem, ki mu dopoveduje, da odpadki okoli kuhinje kazijo okolico in da je treba imeti s seboj ekološka čistila, čeprav so draž-

Slovenija je po mojem mnenju pre-majhna, da bi lahko z velikimi polji vetrnic pokvarili kateri koli njen predel, kar je še toliko bolj vprašljivo, če upoštevamo njihove razmeroma skromne energetske učinke.

Ja, saj z njimi ne bomo zastrupljali najprej rastlin in živali v okolici in še predvsem vode, ki priteče tudi do njihovih družin v dolini, sami pa seveda ne bi hoteli, da njihovi domači pijejo slabo vodo. Če v pripoved vpleteš domačine, postane tako prepričevanje bolj osebno in ga dobro razumejo. Težje je z nosači, ki niso stalno z odpravo. Še najpomembneje pa je, da dajejo dober zgled člani odprave, ki naj na kraju samem ne pozabijo na dolinska teoretiziranja o varovanju okolja.

**Bili ste na 14 odpravah. Kje vse ste do-
slej plezali?**

Prve moje odprave so bile v perujske, čilenske in ekvadorske Ande, za katere me je navdušil znameniti glasbenik filharmonik in alpinist Tine Mihelič, najbrž prvi veliki slovenski zaljubljenec v te gore. Z njim sem bila leta 1995 prvič na odpravi v perujskih Andih. V mojem prvem odpravarskem obdobju so bili na sporedu Andi, nato Nova Zelandija in Mount Cook, kar nam na žalost ni uspelo, leta 2000 pa sem šla s tržiško odpravo prvič v azljske gore, v Tjanšan, Nebeško gorovje severno od Himalaje. Tej je leta 2003 sledila v Hindukuš, kjer sem priplezala na vrh prvega sedemtisočaka. Potem sem bila z odpravami nekajkrat v pogorju Karakorum, vmes pa še na Aconcagui v južnoameriških Andih.

Katere so vaše alpinistične vzornice?

Vsekakor je to Poljakinja Wanda Rutkiewicz, pokojna izvrstna plezalka na najvišje svetovne gore. Od Slovenk je moja velika vzornica nedvomno premalo znana Mira Zorič iz Slovenske Bistrice, zdaj dama pri petdesetih, alpinistka od nog do glave, ki je na več odpravah nameravala priplezati na vrh osemtisočmetske gore, a ji doslej ni uspelo; letos gre z nami na Broad Peak in res upam, da bo svojo alpinistično pot okronala s tem osemtisočakom. Od alpinistk starejše slovenske generacije mi je všeč Mira Marko Debelak, katere alpinistično pisanje sem prebirala z največjim užitek, pa tudi Paula Jesih.

Ali ni vrhunski alpinizem eno samo mučenje? Ali lahko velikansko tveganje nadomesti užitek zmage in uresničen visoki cilj, ki se ga zmagovalec zaradi pomanjkanja kisika tisti čas komajda zaveda?

Lahko, čeprav pride občutek osebnega zadovoljstva za teboj najpogosteje šele doma. Pot

proti visokemu vrhu pa je res eno samo neskončno trpljenje, ki se konča, ko priležeš do vrha. Takrat pomisliš edinole to, da je naposled konec, da se ni treba več vzpenjati, in premišljuješ samo to, kako se boš spravljal dol. Užitek so priprave na odpravo, pot v tužno, srečanje s tujo deželo in z nosači, ki imajo povsem drugačne navade od nas, in organizacija baznega tabora; to je čisto prava geografija in turizem. Od tod je v glavnem vse mučenje, velikanski telesni napor, vendar vsaj zame tudi osebni preizkus, koliko zmorem, predvsem koliko zmore glava, ki vlada nad telesom, koliko je človek psihično močen in se ne smili sam sebi. Ineti moraš zelo visok cilj in močen motiv, da greš kljub težavam do vrha.

Za Marijo Štremfelj in Marijo Frantar ste tretja Slovenka, ki je stala na vrhu osemtisočaka, leta 2004 na Gašerbrumu II ...

... in če mi bo uspelo priplezati na K2, bom prva Slovenka na drugi najvišji gori sveta in deveta ali deseta ženska na svetu na vrhu gore, ki ženskam ni naklonjena. Večina zmagovalk je namreč nesrečno končala, saj so živele še tri, italijanska alpinistka iz nam sosednjega Trbiža, Španka in Japonka, ki je bila na vrhu lani.

Zakaj vam je toliko prav do K2?

K2 je zame že desetletje tako zaradi videza kot zaradi ugleda med plezalci najlepša in najprivlačnejša gora na svetu, ki celo po lepoti daleč presega božansko lepi Ama Dablam ali Mačapučare v nepalski Himalaji. Septembra lani, ko sem na ledeniku Baltoro opravljala terenske meritve, sem celotni K2 prvič videla v vznožju, prvič pa sem ga videla v celoti z vrha Gašerbruma. Obkrat se mi je pokazal v najlepši luči. Lani sem se v hipu odločila, da bom letos poskušala priplezati na vrh te nebeško lepe gore. Res pa je, da mora človek za kaj takega dozoreti, in občutek imam, da je zdaj pravi čas.

Kako bo delovala odprava pod vašim vodstvom, kdo so njeni člani?

Uradno je to tržiška odprava, čeprav sva v njej samo dve Tržičanki, ob treh tujcih pa so alpinisti iz različnih koncev Slovenije: dva sta Dolenjca, dva Korošca, trije Štajerci, nihče pa še ni veliko ime slovenskega alpinizma, čeprav imajo vsi že izkušnje v visokih gorah. V odpravi bomo med 14 člani tri ženske. Bazni tabor bomo postavili na ledeniku Baltoro pod Broad Peakom, na katerega bomo plezali po normalni smeri in na himalajski način, kar pomeni, da bomo postavljali višinske tabore in se počasi aklimatizirali na višino ter na kasnejši vzpon na K2. Na K2 bomo odšli po plezanju na Broad Peak in tam

Na pot gremo konec junija, v začetku septembra bomo doma. Na vrh K2 nameravamo priplezati v alpskem slogu, se pravi v enem zamahu, brez postavljanja višinskih taborov, brez prej pri-trjenih fiksnih vrvi v nevarnih strminah in brez višinskih nosačev, na obe gori pa tudi brez uporabe dodatnega kisika.

poskusili na alpski način brez postavljanja višinskih taborov. Če nam prvič ne bo uspelo, bomo pospravili tabor in se vrnili domov.

Ali se ne bojite, da bi se na mešani odpravi lahko pojavilo kakršno koli žensko-moško ljubosumje, kar bi utegnilo celo ogroziti njen uspeh?

Leta 2004 sem bila pod Gašerbrumom edina ženska med šestimi moškimi, ki sem šla na vrh. Bili smo popolnoma enakopravni, prav tako sem morala nositi na hrib nahrbtnik s hrano in opremo kot oni. Zdaj bova z eno od deklet, Tržičanko Mojco Švajger, s katero zadnja leta največ plezam in sem bila z njo tudi že v pakistanskih gorah, alpinistična naveza, Mira Zorič pa je tako in tako že izkušena himalajka. Na Baltoru ne pričakujem težav, o kakršnih me sprašujete, saj nobena od treh udeleženk odprave ni več prav rosno mlada. Kot vodja odprave bom morala vsekakor paziti na vsakršne medsebojne odnose, tudi na to, kako se bomo ženske vedle do nosačev in kako bomo oblečene, saj bomo v muslimanski državi.

Kaj bo po obeh letošnjih velikih načrtih vaš naslednji življenjski vrhunec?

Do konca letošnjega leta moram končati doktorsko nalogo in upam, da jo bom še letos zagovarjala, pred tem bo pod streho tudi K2. Prve mesece naslednjega leta se bom najbrž malo umirila ...

To seveda ne bo življenjski vrhunec!

Za naslednji vrh tudi že imam načrt ... (In se zasmeje.)

Bo to družina, kajne?

Ne, to me sploh ne zanima! Vedno, tudi zdaj, je moj prvi cilj nadaljevati akademsko kariero, pridobiti na fakulteti predmet, ki bi ga predavala, hkrati pa delati pri res dobrih raziskovalnih projektih. Ko sva se prej pogovarjala o alpinizmu, sem omenila odmaknjena, neznana območja. Na alpinističnem področju imam v načrtu sedemtisočmetsko goro, na vrhu katere ni bil še nihče ali samo ena naveza. Nisem se še odločila, ali bo to v Pakistanu, Hindukušu v Afganistanu ali Pamirju.

Predvsem letošnje poletje pazite nase, to je zdaj najpomembnejše!

Hvala za dobre želje. Upam, da se bo odprava dobro končala.